

זכויות כלואים

"לא יהיה אדם נתון לעינויים, ולא ליחס או לעונש אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים."
"לא ייאסר אדם, לא ייעצר... באופן שרירותי."

הכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, סעיפים ה, ט

ביקורי משפחות אצל הכלואים

היתר.³⁸ הבקשה מוגשת במשרדי הצלב האדום, המעביר אותה לצבא. הצלב האדום הוא אשר מודיע למשפחות אם התקבל היתר אם לאו והוא זה שמוציא את הביקורים לפועל. הסעות מרוכזות מטעמו יוצאות ממרכזי הערים בגדה המערבית ומרצועת עזה לבתי הכלא השונים בהם מוחזקים פלסטינים. בניגוד להוראות החוק הבינלאומי, מרבית בתי הכלא בהם מוחזקים פלסטינים מצויים בתוך שטחי ישראל.³⁹

"הזכות לביקורי משפחה במתקני הכליאה היא זכות יסוד, הן של העצורים והן של בני משפחותיהם. זוהי זכות בסיסית, הנובעת מתפיסתו של האדם כיצור חברתי, המתקיים במסגרת משפחה וקהילה. היא נובעת גם מהתפישה שעצם המעצר או המאסר אין בהם כדי לשלול את זכויות היסוד של הכלוא: חומות הכלא מגבילות את חופש התנועה של הכלוא, על כל הנובע מכך, אך אין בהן כדי להפקיע את זכויות היסוד האחרות שלו..."³⁷

³⁶ ניב הכלילי, "בין שתי התנחלויות", כל העיר, 24.12.04.
³⁷ מתוך עתירת המוקד, בג"ץ 7512/04, דאר זיאדה נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית.
³⁸ תושבי מזרח ירושלים אינם נדרשים להצטייד בהיתר על מנת לבקר את קרוביהם הכלואים.
³⁹ סעיף 49 לאמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בזמן מלחמה (1949), קובע כי אין להעביר בכפייה מוגנים מן השטח הכבוש אל שטחה של המעצמה הכובשת. כל מתקני הכליאה שבהם מאפשרים לעצורים ואסירים פלסטינים לקבל מבקרים נמצאים בתוך שטח ישראל, למעט אחד, מתקן הכליאה עופר שנמצא בגדה המערבית. בגדה המערבית נמצאים גם מתקני הכליאה הזמניים, אולם בהם הצבא אינו מאפשר כלל ביקורי משפחות.

מונעת כניסה לישראל

הרשויות הישראליות אינן מאפשרות לתושבי השטחים לבקר באופן עצמאי אצל יקיריהם הכלואים בישראל. כל ביקורי המשפחות מתבצעים באמצעות הצלב האדום, בכפוף לאישורו של הצבא ובתיאום עמו, עם שירות בתי הסוהר ועם משטרת ישראל. פלסטינים תושבי השטחים המעוניינים לבקר את קרוביהם הכלואים, נדרשים להגיש בקשה לצבא לקבלת

בעוברן בישראל מלוות הסעות הצלב האדום בניידות משטרה.

לא כל קרוב משפחה רשאי לבקר בכלא. הקריטריונים לזכאות לביקור שכזה השתנו במהלך השנים. כיום מאפשר הצבא להורי כלואים, סביהם ובני זוגם לבקרם בכלא. ילדיהם ואחיהם רשאים לבקר על פי הגבלת גיל - מעל גיל 46 שנים ומתחת לגיל 16. אלה העומדים בקריטריונים הללו ושהצבא לא קבע כי הם מנועים ביטחוני, מקבלים היתרים שתוקפם שלושה חודשים. במהלך תקופה זו הם רשאים לבקר בבתי הכלא בהם כלואים יקריהם כל אימת שהצלב האדום מסדיר ביקור כזה מאזור מגוריהם. עם תום התקופה, עליהם לפנות בבקשה להיתר חדש. מעת לעת, כאשר הצבא מחריף את הסגר על השטחים, הוא אינו מאפשר כלל לקיים ביקורי משפחות.

 באוקטובר 2000 חדל הצבא להנפיק היתרי ביקור בכלא. בעקבות התערבות המוקד חודשו הביקורים, באופן הדרגתי, החל ממרץ 2003.⁴⁰ עם חידוש הביקורים החלו להגיע למוקד עשרות פניות מקרובי משפחה של כלואים שבקשותיהם לבקר אצל יקריהם סורבו על ידי הצבא. בדצמבר 2003, בעקבות עתירה שהגיש המוקד בשם של 21 מסורבים, הודיע הצבא כי יקל במדיניותו.⁴¹ אולם בפועל לא חל שינוי של ממש. כל העותרים, למעט אחת, קיבלו היתרים. אחרים, שבמסגרת אותה מדיניות מקלה קיבלו אישור עקרוני לבקר בכלא, לא קיבלו היתרים בפועל. עשרות בקשות נוספות שהפנה המוקד ליועץ המשפטי לגדה המערבית נותרו ללא מענה כלל.

בתגובה לפניות המוקד, טען הצבא כי מתן ההיתרים והתשובות מתעכב בשל העובדה שטרם נמצא הסדר ביקורים עבור אלה שהיו מנועים בעבר וכי מתקיימת עבודת מטה על מנת לגבש הסדר כזה. במהלך חודש אוגוסט 2004, לאחר שבמשך למעלה משמונה חודשים, לא חלה כל התקדמות בהסדרת הביקורים,

הגיש המוקד אחת עשרה עתירות בשם של פונים אשר בקשותיהם לא זכו למענה. בספטמבר הודיעה פרקליטות המדינה כי נמצא הסדר ביניים. כל מי שהגיש השגה לגבי מניעת ביקורו בכלא עד למועד ההודעה, ושבדיקה פרטנית העלתה כי ניתן לאשר את ביקורו, יקבל היתר ל-21 יום. במהלך תקופה זו יוכל לבקר בכלא פעם אחת בלבד. אף על פי שהפרקליטות הודיעה כי ההסדר יחול על כל מי שפנה לפני ספטמבר 2004, בפועל כל מי שפנה (למעט אחת) אחרי יוני 2004, לא קיבל היתר, ורק חלק מתוך עשרות הפונים שבקשותיהם הופנו לצבא עוד לפני יוני 2004 קיבלו היתרים, מרביתם כאלה שעניינם הועלה בבג"ץ או בקדם בג"ץ. פניות אחרות נותרו, לרוב, ללא מענה.

בסוף אוקטובר הודיעה המדינה למוקד כי הושג הסדר קבע. מעתה, כל מי שהצבא סירב להתיר לו לבקר בכלא בשל היותו מנוע כניסה לישראל יוכל לפנות שוב, בקשתו תיבדק באופן פרטני ואם יימצא כי ניתן להתיר לו להיכנס לישראל לצורך ביקור בכלא, במסגרת הסעות הצלב האדום, הוא יקבל היתר ל-45 ימים, במהלכם יוכל לבקר פעם אחת. עם מימוש ההיתר יפוג תוקפו, המבקש יידרש לבקש היתר חדש ושוב תיערך בדיקה בעניינו. הצבא הודיע כי ההסדר החדש ייכנס לתוקף בסוף נובמבר 2004.

ההסדר שהוצע עורר מספר בעיות. ריבוי הגורמים המעורבים בטיפול בבקשות עלול לסרב את ההליך ולהאריך את משך הטיפול. התמשכות הטיפול עלולה לגרום לכך שתדירות הביקורים תהיה נמוכה ביותר. בנוסף לכך, הסדר הקבע לא נותן פתרון למבקשים לבקר יותר מקרוב משפחה כלוא אחד.

למרות זאת החליט המוקד להמתין ולהעמיד את ההסדר במבחן המעשה, אלא שמלבד מעטים שקיבלו היתרים לאחר המועד שנקבע ליישומו, נובמבר 2004 - וזאת רק בעקבות טיפול פרטני של המוקד - החל הצבא להפעיל את ההסדר רק באפריל 2005. המוקד ימשיך לעקוב אחר יישומו.

לי"נ לא הצליחה לבקר את בניה הכלואים בישראל משך קרוב לשנתיים, זאת למרות שהגישה בקשה מיד עם חידוש הביקורים במרץ 2003 ועל אף שהצבא מעולם לא טען כי היא מנועה ביטחונית. הסיבה היחידה בגינה סירב הצבא לאשר ללי"נ לבקר את בניה היתה שהיא אינה מתגוררת במקום בו היא רשומה.

ב-1967, מיד לאחר הכיבוש הישראלי, עברו לי"נ ובעלה מרצועת עזה לגדה המערבית. אף כי הודיעו לרשויות על שינוי כתובתם מספר פעמים, הרשויות מעולם לא עודכנו. כאשר הגישה לי"נ, במרץ 2003, בקשה לבקר את בניה, מסר לה הצלב האדום כי בקשתה נדחתה משום שמעונה הרשום הוא ברצועת עזה.

לי"נ פנתה אל המוקד לסיוע. שלושה חודשים לאחר שהמוקד פנה ליועץ המשפטי של הגדה המערבית הגיעה התשובה: "אין בידינו לטפל בפנייתה של המפורטת בנדון שהרי מדובר בתושבת דיר אלבלח".⁴² המוקד שיגר מכתב תגובה חריף, בו עמד על כך שטעות ברישום אינה יכולה לפטור את הצבא מאחריותו לממש את זכותה של לי"נ לבקר את בניה בכלא ודרש מענה לבקשתה. במשך שנה, למרות שנשלחו מספר תזכורות, לא התקבלה כל תגובה.

ביוני 2004 הגיש המוקד עתירה לבג"ץ בשמן של לי"נ ומי"ג, אשה נוספת שגרה בגדה אך מענה הרשום הוא ברצועה, בה דרש כי יותר להן לבקר את בניהן. בעתירה נכתב: "... המשלב מתנער מהעותרות רק כאשר זכויות היסוד שלהן מוטלות על כף המאזניים. כאשר נדרש מעצם של בניהן של העותרות, כאשר נדרשה שפיטתם, כאשר החליט המשלב להרוס את בתי העותרות - מכל אלו לא משך המשיב את ידו בהיות מושאי החלטתו תושבי רצועת עזה, כביכול. אולם כשמדובר במימוש זכויות יסוד חוקתיות, לפתע הרישום הלא-עדכני הופך להיות לחומת הפרדה בין המשיב לבין העותרות."⁴³

בספטמבר 2004 הודיעה פרקליטות המדינה כי תסכים לכלול את תושבי הגדה הרשומים ברצועה בהסדר המתגבש לגבי ביקורים בכלא. בינואר 2005, קרוב לשנתיים אחרי שהגישה את בקשתה לבקר את בניה לצלב האדום, קיבלה לי"נ היתר ל-45 ימים.

(תיק 25758)

מניעת ביקורי משפחה ע"י הרשויות הכלואות

תקנות בתי הסוהר קובעות כי אדם שהיה אסיר פלילי אינו זכאי לבקר אסיר בבית הסוהר, אלא באישורו של הנציב.⁴⁴ התקנה גורפת והיא חלה על כל אסיר לשעבר, ללא כל קשר לסוג העבירה שבגינה נכלא, משך התקופה בה היה אסיר או משך הזמן שעבר מאז שחרורו.

על אף הקביעה המפורשת בתקנות בתי הסוהר כי הנציב הוא בעל הסמכות להסיר את המניעה, פקודות הנציבות קובעות כי מפקד הגוש מוסמך לאשר ביקור של אסיר לשעבר ומונות את הקריטריונים על פיהם יש לשקול את הבקשה.⁴⁵

המוקד מטפל באופן שוטף בפניותיהם של אסירים לשעבר, המבקשים לבקר אצל קרוביהם הכלואים ונתקלים בסירוב מצד שלטונות הכלא. במקרים רבים מסתיים טיפול המוקד בהסרת המניעה, אולם התהליך ארוך והנהלים הננקטים על ידי שירות בתי הסוהר (שב"ס) בטיפולו בפניות כאלה אינם ברורים דיים.

40 בני"ץ 11198/02, דיריה ואח' נ' מפקד מתקן הכליאה הצבאי עופר ואח'.

41 בני"ץ 8851/03, נחלה ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית.

42 מכתב מסרן צורית פחימה, רמי"ד מנהל משפטי, בשם היועץ המשפטי לגדה המערבית למוקד להגנת הפרט, 13.7.2003.

43 בני"ץ 6855/04, נאג'י נגד מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית.

44 תקנות בתי הסוהר, תשל"ח-1978, סעיף 30.

45 פקודת נציבות 04.42.00 - "סדרי ביקור אצל אסירים", סעיף טו.

ובין שלילית, בין אם מדובר בבקשה ראשונה ובין אם באישור שאינו תקף עוד, מפאת הזמן שחלף או משום שהאסיר הועבר לגוש אחר. במרבית המקרים זמן ההמתנה לתשובה נע משלושה לחמישה חודשים. כל זאת, על אף שפקודת הנציבות ביחס לאסירים ביטחוניים קובעת כי התשובה לבקשות אישורי ביקור עבור אסירים לשעבר תינתן בתוך שבועיים.⁴⁶

תשובות שליליות אינן מנומקות. זאת על אף העובדה כי קיימים קריטריונים ברורים שאמורים להנחות את מפקד הגוש כאשר הוא שוקל בקשות של אסירים לשעבר לבקר בבית הכלא. פקודות הנציבות קובעות כי על המפקד לשקול אם המבקש לבקר הוא קרוב משפחה של האסיר ומהי דרגת הקירבה, אם האסיר זוכה לביקורי משפחה, אם המבקש עדיין מעורה בעבריינות ומתי שוחרר לאחרונה מבית הסוהר. בפקודות נאמר במפורש כי הגישה תהיה לאפשר את כניסת האסיר לשעבר אלא אם כן קיים מידע לגבי קשריו העברייניים עם האסיר ואם קיים חשש כי המפגש ינוצל לשלילה או מסכן את ביטחון המדינה.⁴⁷ העובדה כי התשובות אינן מנומקות מעלה חשש כי הסירובים להסיר את המניעה הם שרירותיים וכי הקריטריונים אינם נלקחים בחשבון.

ר"ע נעצר באוגוסט 2000 וכעבור חודשיים נשפט למאסר עולם וחמש שנים נוספות. בחודשיים הראשונים למעצרו ביקר אצלו אביו, ז"ע, שלוש פעמים. כאשר הגיע ז"ע לשערי כלא שטה לביקור רביעי, הודיעו לו שלטונות הכלא כי הוא מנוע.

קרוב לעשרים שנה קודם לכן ריצה ז"ע תקופת מאסר של ארבעה חודשים עקב ריבוי נשים. פניית המוקד לנציבות השב"ס בדרישה להסיר את המניעה כנגד ז"ע נענתה תוך זמן קצר ובמשך שנה וחצי ביקר אצל בנו באין מפריע.

כאשר הגיע ז"ע לביקור בנו ביוני 2004, סירבו

המוקד מפנה את הבקשות להסרת המניעה לנציבות השב"ס. התשובות מגיעות ממפקדי הגושים השונים (זאת בהתאם לפקודת הנציבות אך בניגוד לתקנות בתי הסוהר). אין כל הליך ערר במקרה שמפקד גוש מסרב לאשר ביקור של אדם מסוים. פניות המוקד ליועץ המשפטי של נציבות השב"ס בבקשה כי ישקול שנית סירובים שנתקבלו ממפקדי הגושים נתקלו, על פי רוב, בחומת שתיקה. במקרים מסוימים בהם לא התקבלה תשובה משך זמן רב, נדרשה הגשת קדם בג"ץ ורק לאחר התערבות פרקליטות המדינה הותרו הביקורים.

גם לגבי האישורים המתקבלים קיים חוסר בהירות. על האישורים מצוין בדרך כלל רק כי האדם "אינו מנוע" או כי קיבל "אישור" לבקר. מטיפול מתמשך של המוקד באסירים לשעבר שמבקרים את קרוביהם בכלא, עולה כי לעיתים תכופות, אדם שקיבל אישור וביקר אצל קרובו במשך חודשים וללא כל בעיות, מגיע לשערי הכלא ולפתע נאמר לו כי הוא מנוע או כי האישור שבידו "ישן" ויש לחדשו. רק במקרים בודדים צוין על גבי האישורים משך תוקפם. על השאר לא צוין כי הם מוגבלים בזמן ולמחזיקים בהם לא היתה כל דרך לדעת אם ומתי פג תוקפם.

בנוסף לכך, כיוון שהאישורים מתקבלים ממפקד גוש, הם תקפים רק לגבי אותו גוש. אם הועבר האסיר לכלא הנמצא בגוש אחר, האישור שקיבל קרובו שוב אינו תקף. כפי שלא מצוין על האישור שהוא מוגבל בזמן, גם לא מצוין עליו כי הוא תקף רק לגבי גוש מסוים. על עובדה זו ניתן היה ללמוד רק מתוך נסיונם האישי של אלה שהגיעו לבקר את יקיריהם לאחר שהועברו מכלא אחד למשנהו וגילו כי האישור שבידם אינו תקף.

בשני המקרים הללו, מחויב המבקר להגיש בקשה חדשה. בדרך כלל עובר זמן רב מהגשת הבקשה עד קבלת התשובה, בין אם חיובית

שלטונות הכלא להתיר את הביקור בתואנה כי הוא אסיר לשעבר. המוקד שב ופנה בשמו לנציבות השב"ס. תחילה נאמר כי המניעה אינה מוסרת מסיבות ביטחוניות.⁴⁸ המוקד פנה שוב ודרש כי הסיבה לסירוב תנומק, בהתחשב בעובדה כי סירוב בעניינו של ז"ע כבר הוסר בעבר. בתגובה, אישר השב"ס את הביקור וז"ע שב לבקר אצל בנו. לקראת סוף 2004 הועבר בנו של ז"ע מכלא נפחא שבגוש צפון לכלא רמלה שבגוש מרכז, ובפעם הראשונה שז"ע ביקש לבקר בכלאו החדש, שוב נתקל בסירוב. המוקד פנה בפעם השלישית לשב"ס בדרישה להסיר את המניעה. רק כעבור שלושה חודשים קיבל ז"ע אישור לבקר אצל בנו. (תיק 15326)

גי"מ, יליד 1986, היה בן שלושה חודשים כאשר אביו נשפט למאסר עולם. כאשר היה בן 14 נעצר גם הוא, בחשד לזריקת אבנים. הוא נשפט ונכלא לתקופה של ארבעה חודשים. עד מעצרו ובמשך תקופה מסוימת לאחר שחרורו, ביקר גי"מ אצל אביו באופן סדיר. משמלאו לו 16 קיבל, כנדרש על פי החוק, תעודת זהות, אולם אז אסרו עליו שלטונות הכלא להמשיך לבקר אצל אביו. בדצמבר 2002 פנה המוקד בשמו של גי"מ

לנציבות השב"ס, בדרישה להסיר את המניעה החלה עליו מתוקף היותו אסיר לשעבר. כעבור חודש השיבה קצינת האסירים בגוש דרום כי גי"מ לא יוכל לבקר אצל אביו מ"סיבות ביטחוניות/מודיעיניות".⁴⁹ המוקד פנה ליועץ המשפטי של השב"ס בערר על החלטת מפקד הגוש, אולם הפנייה, כמו גם תזכורות חוזרות ונשנות, נותרו ללא מענה.

לאחר שהיועץ המשפטי לא השיב לפניית המוקד במשך למעלה משנה וחצי, הגיש המוקד קדם בגי"מ באוקטובר 2004, בו דרש את התערבות פרקליטות המדינה. חודש לאחר מכן הגיעה תשובה חדשה מקצינת אסירים בגוש דרום - גי"מ יוכל לבקר אצל אביו.

בפעם הראשונה בה הגיע גי"מ לבקר אצל אביו, שהועבר בינתיים לכלא אשל, סירבו שלטונות הכלא להתיר את כניסתו מכיוון שהיה אסיר בעבר. גי"מ התעקש והודיע להם כי המניעה בעניינו הוסרה, ובדיקה נוספת במסוף המחשב העלתה כי ניתן להתיר לו להיכנס.

באישור שקיבל גי"מ לא צוין משך תוקפו, אולם נכון לינואר 2005, הצליח גי"מ לבקר אצל אביו כשלוש פעמים, זאת לאחר למעלה משנתיים של ניתוק. (תיק 24340)

מעצרים מינהליים

מעצר מינהלי הוא מעצר ללא משפט. מכוח חקיקת ביטחון החלה בשטחים הכבושים, מוסמך המפקד הצבאי להוציא צו מעצר מינהלי לתקופה של 6 חודשים ולהאריכו ללא הגבלת זמן.⁵⁰ צו מעצר מינהלי מתבסס על חומר מודיעיני חסוי המובא בתמציתו בפני המפקד הצבאי על ידי השב"כ. חומר זה אמור לשכנע בדבר מסוכנותו של אדם, המחייבת את מעצרו המינהלי. חומר זה אינו נחשף ככלל בפני

46 פקודת נציבות מספר 03.02.00 - "כללים ביחס לאסירים ביטחוניים", סעיף ט.

47 פקודת נציבות 04.42.00 - "סדרי ביקור אצל אסירים", סעיף טו.

48 מכתב מר/כ לאה זול, קצינת רישום בקרת מידע למוקד להגנת הפרט, 6.9.04.

49 מכתב מסג"ד גאולה אליעזר, קצינת אסירים גוש דרום למוקד להגנת הפרט, 30.1.03.

50 בגדה המערבית: צו בדבר מעצרים מינהליים (הוראת שעה), צו מס' 1226, 1988; ברצועת עזה: צו בדבר מעצרים מינהליים (הוראת שעה), צו מס' 941, 1988. הצווים זהים כמעט לחלוטין.

העציר ועורך דינו, המייצגו בביקורת השיפוטית בפני שופט צבאי. בנסיבות אלה, לא זו בלבד שעורך דינו של העציר מגשש באפלה, אלא אף יכולתו של השופט להגיע לחקר האמת הינה מוגבלת מאוד. העציר רשאי להגיש ערעור על החלטת שופט הערכאה הראשונה. הערעור מתברר בפני שופט ערכאת ערעורים צבאית.⁵¹ שופטי שתי הערכאות מאשרים את רוב רובם של צווי המעצר המינהלי. בפני העציר המינהלי פתוחה הדרך לבג"צ, אולם דרך זו לא תביא לשחרורו. כך אנו למדים מניסיונם של אלפי עצירים מינהליים שעניינם נדון בבית המשפט העליון.

מוסד המעצר המינהלי קיים אף בישראל, זאת מכוח חוק שחוקקה הכנסת. המוסמך להוציא צו מעצר מינהלי בישראל הוא שר הביטחון. בהליך הביקורת השיפוטית יושב נשיא בית המשפט המחוזי ועל החלטתו רשאי העציר להגיש ערעור לבית המשפט העליון. הערעור מתברר בפני דן יחיד. ההליכים דומים לאלה המתנהלים בפני שופטים צבאיים.

במהלך 2004 הופיעה פרקליטת המוקד המייצגת עצירים מינהליים ב-142 דיונים שנערכו בבתי המשפט הצבאיים. ברוב המקרים אישרו השופטים את צווי המעצר. גם במקרים בהם קבעו כי לא ניתן יהיה להאריך את צווי המעצר בתום התקופה שאושרה, הורה המפקד הצבאי על הארכת המעצר, עם סיומו, בטענה של "חומר חדש". רק ב-11 מקרים שוחררו עצירים בעקבות החלטת השופטים.

נכון לראשית 2005, ר"ק הוא ותיק העצירים המינהליים. הוא עצור כבר קרוב לארבע שנים, מיולי 2001. במהלך תקופה זו הורו השופטים הצבאיים על סיום מעצרו בשלוש הזדמנויות שונות, אולם בכל פעם הוארך מעצרו, בתואנה של חומר חדש נגדו.

שופט הערעורים שאישר את צו המעצר המינהלי החמישי שהוצא כנגד ר"ק, שאמור היה להסתיים בסוף אוקטובר 2003, הכריז כי מעצרו לא יוארך מעבר לאותו תאריך.⁵² אולם, כאשר אמור היה ר"ק להשתחרר בתום תקופת הצו, למעלה משנתיים אחרי שנעצר, הוציא הצבא צו חדש, שישי במספר, והאריך את מעצרו המינהלי בארבעה חודשים נוספים. שופט הערעורים הורה על קיצור הצו החדש בחודשיים וקבע כי יהיה צורך במידע חדש ומשמעותי כדי להצדיק הארכת מעצר נוספת.⁵³

ביום בו אמור היה המעצר להסתיים על פי החלטת השופט, הוציא הצבא צו תיחום מגורים לרצועת עזה כנגד ר"ק. תיחום המגורים מעולם לא בוצע, שכן הצבא הוציא תחתיו צו מעצר מינהלי שביעי. מאוחר יותר הודה הצבא כי החל בהליכים להעברתו הכפויה של ר"ק לעזה נוכח קביעת השופט בדבר נחיצותו של חומר חדש כדי להאריך את המעצר, וכי רק כאשר נוסף חומר כזה החליט להמיר את צו תיחום המגורים בצו מעצר מינהלי.⁵⁴

ב-3.7.04 הוצא כנגד ר"ק צו המעצר המינהלי השמיני. גם את הצו הזה קיצר השופט בחודשיים⁵⁵ וגם בסיומו הוצא כנגד ר"ק צו מעצר מינהלי נוסף, תשיעי במספר.

בדצמבר 2004, חודש לאחר הוצאת הצו התשיעי, עתר ר"ק באמצעות המוקד לבג"צ. בעתירה נדרש הצבא לבטל את צו המעצר המינהלי נגדו או, לחלופין, לפתוח בחקירה נמרצת ושיטתית של החשדות שהובילו למעצרו המינהלי ולהעמידו לדין או לשחררו.

בתצהירו לבג"צ תיאר ר"ק את תחושותיו: "פעמים רבות חזרתי וביקשתי משופטי שיורו על חקירת החשדות שבבסיס מעצרי. אני רוצה לעמוד לדין, כי בהליך פלילי הוגן אוכל להתגונן. לא כן בהליכי המעצר

המינהלי בהם אני מרגיש חסר אונים מול החומר שכולו חסוי.

"מבין כל שופטיי היה אחד שהעז לחלוק על החומר החסוי ופעמיים הורה על שחרורו. אך בהמשך טענה התביעה שיחומר חדשי מודיעיני חסוי הוא כל כך חמור עד כי למרות החלטות אלה, רשאי המפקד הצבאי להאריך את מעצרי... יש ואני רואה בעיני שופטיי, ואף שומע מפייהם או קורא בדבריהם, נימות של היסוס, של הנטייה לשים קץ למעצרי. אך אף על פי כן הם מחליטים אחרת. אך טבעי הוא בעיניי, ששופט הנחשף לראיות של צד אחד בלבד, בעוד אין אני יכול להשיב עליהן, יתקשה לקבל החלטה עצמאית ואובייקטיבית..."

לאחר שעיינו בחומר החסוי, אימצו שופטי בג"ץ את עמדת המדינה והותירו על כנו את צו המעצר המינהלי נגד ר"ק.⁵⁶ הצו אמור היה להסתיים ב-1.3.05. עם סיומו הוארך מעצרו המינהלי של ר"ק בשלושה חודשים נוספים. (תיק 36309)

מ"נ נעצר בנובמבר 2002, כאשר היה בן 15. חמישה ימים לאחר מכן הוצא נגדו צו מעצר מינהלי לששה חודשים. תחילה הוחזק במתקן הכליאה הזמני עציון. רבות מן הזכויות השמורות לו, על פי החקיקה הצבאית עצמה, לא מומשו. הוא לא קיבל טיפול רפואי נאות, זכותו לטיול יומי לא כובדה והוא לא קיבל ביקורי משפחה. לעומת כל אלה, הקפידו הרשויות על תקנה אחת הקובעת כי יש להחזיק קטינים בנפרד מבגירים. על מנת למלא אחר הוראה זו, החזיקו הרשויות את מ"נ בבידוד מוחלט במשך ארבעים וחמישה ימים. בידודו הופסק ביום בו מלאו לו 16, אז, על פי החוק הצבאי החל בשטחים, הפך לבוגר. מ"נ הועבר ממתקן הכליאה עציון לכלא עופר ולאחר מכן לכלא קציעות. ערעור כנגד מעצרו, שהגישה פרקליטת המוקד בשמו, נדחה.

בינואר 2003 הועבר מ"נ לחקירה במחנה עופר. הוא הכחיש את החשדות נגדו וכעבור זמן קצר נסגר תיק החקירה מחוסר ראיות. לקראת תום תקופת מעצרו נלקח שוב למחנה עופר לחקירה. משהבחין החוקר כי החומר שלפניו הוא אותו חומר עליו נחקר מ"נ עוד בינואר 2003, החליט שלא לחוקרו שנית. מ"נ הוחזר לכלא קציעות והוצא נגדו צו מעצר מינהלי שני, לששה חודשים נוספים. בביקורת השיפוטית טענה פרקליטת המוקד כי החומר עליו מבוסס הצו אינו עדכני וכי זהו אותו חומר שהביא למעצרו של מ"נ עוד בנובמבר 2002. אף על פי שהתביעה הצבאית לא הכחישה עובדה זו, אישר השופט הצבאי את המשך מעצרו. גם הערעור על צו מעצר זה נדחה.

בחלוף שנה הורה המפקד הצבאי להאריך את מעצרו של מ"נ בששה חודשים נוספים. פרקליטת המוקד טענה, בין היתר, כי על בית המשפט להתחשב בגילו הצעיר של מ"נ ובעובדה כי חלפה תקופה ארוכה מאז נעצר, ולפיכך להורות על שחרורו. למרות טענות אלה ולמרות העובדה ששוב הסתמך צו המעצר על אותו חומר מודיעיני שהביא למעצרו של מ"נ שנה קודם לכן, אישר השופט הצבאי את הארכת המעצר, אולם קיצר אותה בשלושה חודשים. השופט הדגיש כי מדובר בקיצור רק לשם בחינה מחודשת של המעצר במועד מוקדם יותר, אך הוסיף כי "אם לא יתווסף... חומר מודיעיני משמעותי נוסף ואם הרגיעה היחסית בשטח תימשך עד אז... קשה יהיה להצדיק החזקת העציר במעצר מינהלי לתקופה נוספת."⁵⁷

51 ש.ס.

52 עמ"מ 1111/03, קאדרי נ' התובע הצבאי.

53 עמ"מ 1777/03, קאדרי נ' התובע הצבאי.

54 תגובה מטעם המשיב מס' 1, בג"ץ 11006/04, קאדרי נ'

מפקד כוחות צה"ל באיו"ש ואח', 9.12.04.

55 מ"מ 1750/04, ביקורת שיפוטית, 12.7.04.

56 בג"ץ 11006/04, קאדרי נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש ואח'.

57 החלטה, עמ"מ 2313/03, מפקד כוחות צה"ל באיו"ש נ'

אלנאג, 2.12.03.

שוחרר, השלים את לימודיו התיכוניים והחל ללמוד פסיכולוגיה באוניברסיטה.

על פי אמנת גינבה הרביעית, רשאי הכוח הכובש להשתמש במעצר מינהלי, אולם זאת רק כאשר יש בכך הכרח ביטחוני. בכל מקרה, יש לאפשר לעציר לערער על מעצרו.⁶¹ המשפט הישראלי מכיר בכך שהמעצר המינהלי הינו אמצעי קיצוני, ובשל פגיעתו הקשה בזכויות העציר קובע כי יש להשתמש בו רק בתנאים מיוחדים או חריגים.⁶²

ישראל מתעלמת מעקרונות אלה ומשתמשת במעצר המינהלי באופן שיטתי וגורף. במהלך 2004, בכל רגע נתון, הוחזקו במתקני הכליאה של הצבא ושירות בתי הסוהר בין 657 ל-863 עצירים מינהליים.⁶³ בנוסף לכך, במהלך שנת 2004 הוציא הצבא צווי מעצר מינהליים כנגד לפחות שלושה אנשים בשל פעילות פוליטית בלתי אלימה. שלושת העצורים הם פעילים מרכזיים בוועדת ההתנגדות העממית לחומת ההפרדה בכפר בודרוס. פרקליטת המוקד השתתפה בייצוג שניים מהם.

בינואר 2004 הוצאו צווי מעצר מינהליים כנגד ע"מ ונ"מ, שני אחים תושבי הכפר בודרוס הפעילים כנגד חומת ההפרדה. הם הובאו בפני אותו שופט צבאי. ע"מ שוחרר לאחר שהשופט השתכנע כי נעצר אך ורק בשל פעילותו כנגד הגדר. בהחלטתו קבע השופט כי "לא ייתכן כי המפקד הצבאי ישתמש בסמכותו להורות על מעצר מינהלי של אדם רק בגין פעילות מסוג זה." על אף הדמיון בנסיבות המעצר, החליט השופט לאשר את מעצרו של נ"מ. את ההחלטה נימק בכך שהחומר המודיעיני שקיים בעניינו מייחס לו "פעילות תומכת טרור" במסגרת ארגון התנזים.⁶⁴

פרקליטת המוקד, שייצגה את נ"מ בדיון שנערך בערעורו, טענה כי נ"מ נעצר רק בשל פעילותו כנגד החומה וכי, כפי שהחליט

משהגיעה תקופה זו לסיומה ביקש הצבא להאריך את מעצרו של מ"י בשלושה חודשים נוספים. התביעה הצבאית הודתה שלא התקבל כל חומר חדש והשליכה את כל יתרה על הטיעון כי לא חלה רגיעה באזור מגוריו של מ"י. השופטים הצבאיים שדנו בהארכת המעצר, הן בביקורת השיפוטית והן בערעור, קיבלו את טענות התביעה הצבאית והשאירו את צו המעצר על כנו.⁵⁸ במשך שנה וחצי התעלמו השופטים הצבאיים מגילו העציר של מ"י, מהעובדה כי לא ניתן לו לסיים את לימודיו בתיכון, מהעובדה שתיק החקירה נגדו נסגר מחוסר ראיות, מנכונותו של אביו לערוב לכך שבנו לא יעסוק בכל פעילות ומהצהרותיו החוזרות ונשנות של מ"י עצמו כי אין לו כל כוונה לפגוע בישראלים וכי כל רצונו הוא לשוב ללימודיו ולאמו.

בחלוף שנה וחצי ביקש המפקד הצבאי להאריך את מעצרו של מ"י בפעם הרביעית, בשלושה חודשים נוספים. לשאלותיה של פרקליטת המוקד ענה נציג התביעה הצבאית כי גם הפעם אין כל חומר חדש כנגד מ"י וכי הוא אינו נחשד בהשתייכות לארגון כלשהו. כל שהיה לתביעה לומר בדיון הגלוי היה כי אם ישוחרר מ"י, הוא "יפול כפרי בשלי" לידיהם של ארגונים המעוניינים לפגוע בישראל.⁵⁹

אף שכל הארכות המעצר של מ"י הסתמכו על אותו מידע מודיעיני שהוביל למעצרו בנובמבר 2002, החליט השופט שדן בהארכת מעצר זו כי "לאור היעדרו של מידע עדכני" יש לקצר את הארכת המעצר בחודש. השופט קבע כי בהיעדר חומר חדש לא ניתן יהיה להאריך את מעצרו של מ"י פעם נוספת והצבא יהיה חייב לשחררו עם סיום התקופה, ביולי 2004.⁶⁰

כשפג תוקפו של צו המעצר החמישי שהוצא כנגד מ"י, לא ביקש הצבא להאריכו. מ"י

השופט בעניינו של אחיו, אין זו עילה מספקת למעצר מינהלי. התביעה טענה כי ני"מ לא נעצר בשל פעילותו כנגד הגדר אלא בשל קשריו לארגון התנאים. כקודמו, עיין שופט בית המשפט הצבאי לערעורים בחומר המודיעיני. על התרשמותו מן החומר החסוי ומהתנהגות התביעה הצבאית והשב"כ כתב בהחלטתו: "מהעיון בחומר למדתי כי אמנם קיים מידע לגבי הקשר שבין המערער לתנאים. אולם מידע זה מתפרס על מספר שנים... המידעים העדכניים האחרונים... מתייחסים דווקא לפעילות המחאה כנגד הגדר. בשל כך, ביקשתי מן התביעה הצבאית תשובה לשאלה מדוע נעצר המערער רק כעת, למרות שמה שנים ידוע הקשר שלו אל התנאים...". שאלתו של השופט הופנתה לשב"כ ואז, במילותיו, "יצא המרצע מן השק ונמסר לי כי אכן עיתוי המעצר קשור להפרות סדר לגבי בניית הגדר...". עוד כתב השופט כי התביעה הצבאית הטעתה את שופט הערכאה הראשונה לחשוב כי קיימת סיבה אחרת למעצר. השופט קבע כי סיבת מעצרו של ני"מ אכן היתה פעילותו נגד החומה, ולפיכך הורה על שחרורו המיידי.⁶⁵

שמונה חודשים לאחר ששחרר ני"מ נעצר אי"ע, גם הוא תושב הכפר בודרוס וגם הוא פעיל מרכזי בכפרו כנגד החומה. את הביקורת השיפוטית בעניין מעצרו ערך אותו שופט שאישר את מעצרו של ני"מ אך שיחרר את אחיו. בתשובה לשאלותיה של פרקליטת המוקד, אישרה התביעה הצבאית כי לא מיוחסת לאי"ע כל פעילות אלימה וכי החומר המודיעיני מתייחס גם לפעילותו כנגד החומה. אי"ע לא הכחיש שהוא פעיל כנגד החומה ושטח בפני בית המשפט את אמונתו במאבק בלתי אלים. הצהרותיו נתמכו בתצהירו של ע"מ, שדיווח כי בין חברי ועדת

ההתנגדות לחומה בכפר בודרוס היה זה אי"ע שדגל תמיד בהתנהגות מאופקת במהלך ההפגנות וביקש מאחרים שלא להשתמש בכוח.⁶⁶

לאחר שעיין בחומר החסוי, קבע השופט כי העילה המרכזית להוצאת צו המעצר המינהלי נגד אי"ע היתה פעילותו כנגד החומה ובשל כך הורה לשחררו מיד.⁶⁷ התביעה הצבאית ערערה על החלטה וטענה, כמו במקרהו של ני"מ, כי אי"ע נעצר בשל פעילות אחרת ולא בשל פעילותו כנגד הגדר. בדיונים חזר אי"ע על כך שמאבקו בחומה אינו מאבק אלים. שופט בית המשפט הצבאי לערעורים קבע כי יש בחומר המודיעיני מידע שאינו קשור לפעילותו של אי"ע כנגד החומה, אך מתייחס למסוכנות צופה פני עתיד וכי מידע זה הוא שהביא למעצרו. השופט לא מסר כל פרט לגבי אותו מידע, אך קבע כי הוא אינו מצדיק מעצר של ארבעה חודשים וקיצרו בחודשיים.⁶⁸

58 מ"מ 275/04, **מפקד כוחות צה"ל באיו"ש נ' אלנגאר**; עמ"מ

349/04, **אלנגאר נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון**.

59 דיון במ"מ 1424/04, **מפקד כוחות צה"ל באיו"ש נ'**

אלנגאר, 24.5.04.

60 החלטה, שם, 24.5.04.

61 **אמנת ג'נבה הרביעית**, סעיף 78.

62 לדוגמא, עמ"מ 4/94, **בן חורין נ' מדינת ישראל**, פ"ד (מח) 5)

329, 334; דני"פ 7048/97, **פלונים נ' שר הביטחון**, פ"ד נד(1)

721, 741-740; עמ"מ 8607/04, **פחימה נ' מדינת ישראל**

(טרם פורסם), פסי 8; עמ"מ 2/86, **פלוגי נ' שר הביטחון**,

פ"ד מא(2) 513, 508.

63 על פי נתוני בצלם, [http://www.btselem.org/Hebrew/](http://www.btselem.org/Hebrew/Administrative_Detention/Statistics.asp)

[Administrative_Detention/Statistics.asp](http://www.btselem.org/Hebrew/Administrative_Detention/Statistics.asp),

כניסה אחרונה 23.3.05.

64 החלטה, עמ"מ 188/04, **מוראר נ' התובע הצבאי**, 18.2.04.

65 שם.

66 פרוטוקול הדיון, מ"מ אי"ש 2628/04, **מפקד כוחות צה"ל**

באיו"ש נ' עודד, 1.11.04.

67 החלטה, מ"מ אי"ש 2628/04, **מפקד כוחות צה"ל באיו"ש**

נ' עודד, 1.11.04.

68 החלטה, עמ"מ 2431/04, **התובע הצבאי נ' עודד**, 4.11.04.

מתקן הכליאה הסודי

של מתקן כליאה סודי. באשר לתנאי הכליאה ושיטות החקירה במתקן, הפנה בג"ץ את המוקד למיזוי הליכים מול הרשויות הרלוונטיות.⁷¹

במאי 2004 הגישה המדינה את כתב התשובה לעתירה ובו חזרה על פרטים וטענות שהשמיעה בעבר, לפיהם הסתרת מיקומו של "מתקן 1391" לא נועדה לאפשר פגיעה בזכויות הכלואים בו, אלא נעשית מטעמי ביטחון. מהם אותם טעמים, סירבה לפרט בפומבי; המתקן אינו מתקן כליאה כי אם מתקן חקירות; הוא מיועד ל"מקרים מיוחדים", בעיקר לאזרחים זרים; רוב העצירים אינם מוחזקים בו לאורך זמן ומועברים למתקני כליאה אחרים עם סיום חקירתם; פלסטינים תושבי השטחים הוחזקו במתקן עקב מחסור במקומות כליאה שנוצר במהלך הפלישה הצבאית לגדה המערבית באביב 2002, "מבצע חומת מגן"; עצירים הוחזקו במתקן עד אביב 2003.⁷²

המדינה טענה כי החובה שמטיל החוק על הרשויות למסור הודעה בדבר מעצרו ומקום הימצאו של אדם אינה מתייחסת בהכרח להודעה על מקום גיאוגרפי, אלא די בציון כינויו של המקום. בהתאם לפרשנות זו טענה המדינה כי די בעובדה שהיא מוסרת לקרוביהם של העצורים המוחזקים במתקן הסודי כי יקיריהם מוחזקים ב"מתקן 1391", ומספקת להם כתובת לפניות בכל הנוגע אליהם, כדי למלא את חובת היידוע המוטלת עליה על פי חוק. יש לציין כי המדינה החלה למסור כי עצור מוחזק ב"מתקן 1391" רק לאחר שהמתקן נחשף. המדינה הוסיפה וטענה כי תנאי הכליאה במתקן עומדים בסטנדרטים הקבועים בחוק וכי אף אחת מזכויותיהם של העצירים אינה נפגעת בשל סודיותו.⁷³

בעיקרי הטיעון שהגיש לקראת הדיון בעתירה, עמד המוקד על כך כי אופיו החשאי של

ישראל מחזיקה בתחומיה מתקן מעצר וחקירה סודי. דבר קיומו של המתקן הסודי נחשף בהדרגה במהלך 2002, במסגרת עתירות הביאס קורפוס שהגיש המוקד במטרה לחשוף את מקום החזקתם של שלושה פלסטינים שעקבותיהם נעלמו וכל הניסיונות לאתרם בצינורות המקובלים עלו בתוהו.⁶⁹ במתקן הסודי, שמיקומו מעולם לא נחשף רשמית, מוחזקים עצירים בתנאי כליאה קשים, מבלי שנאמר להם היכן הם ומבלי שנמסר לאיש דבר על מקום הימצאם. בראשית הדרך ניסתה המדינה להוסיף ולהסתיר את קיומו של המתקן הסודי, אך לבסוף הודתה כי המתקן אכן קיים ומסרה מעט פרטים אודותיו, ביניהם כי הוא מצוי בבסיס צבאי סודי וכי כינויו "1391".

בדצמבר 2003 הגיש המוקד עתירה כנגד קיומו של מתקן הכליאה הסודי. בעתירה טען המוקד כי הסתרת מיקומו של מתקן הכליאה מנוגדת הן לחוק הישראלי, כולל החקיקה הצבאית והן לחוק הבינלאומי, המחייבים את הרשויות למסור הודעה "על מעצרו ומקום הימצאו"⁷⁰ של אדם שנעצר. לעתירה צורפו תצהירים של עצירים שהוחזקו במתקן, מהם עולה תמונה קשה לגבי תנאי הכליאה במתקן ושיטות החקירה הנהוגות בו. העצורים הוחזקו בתנאים מחפירים של חסך חושי, לעיתים קרובות וממושכות בבידוד, נשללו מהם תנאים סניטאריים בסיסיים והם עברו עינויים חמורים שכללו גם התעללות והשפלה מינית. כאשר ביקשו לדעת היכן הם נמצאים, ענו להם סוהריהם כי הם על הירח, במדינה אחרת ותשובות דומות. לעתירת המוקד צורפה גם חוות דעת פסיכיאטרית לפיה הסתרתו של המתקן מהווה חלק משיטה שמטרתה לעורר דיסאוריינטציה אצל העצורים כצעד ראשון לשבירת רוחם.

בדיון הראשון שנערך בעתירה בנובמבר 2003, הודיע בג"ץ כי ידון רק בשאלה העקרונית של קיומו

המשפט למדינה מספר הצעות לפתרון, אותן אמורה המדינה לבחון ולהתייחס אליהן בתשובתה. בתקופת הביניים יהיה על המדינה להודיע לבית המשפט (במעמד צד אחד) על כל כלוא שתחזיק שם, ובית המשפט יתן החלטה מתאימה בכל מקרה. נכון ליוני 2005, כחצי שנה לאחר הדיון, המדינה טרם הגישה את תגובתה להצעות בית המשפט העליון.

אי פתיחה בחקירה

בתשובתה לעתירת המוקד כנגד קיומו של "מתקן 1391" טענה המדינה כי סודיותו אינה גורעת מזכויותיהם של הכלואים בו: תנאי הכליאה הולמים, שיטות החקירה חוקיות, אין כל פסול בהתנהגותם של אנשי הצוות הפועלים במתקן וכל הזכויות השמורות לכלואים ניתנות להם.

טענות אלה מעוררות סימני שאלה כבדים לאור התצהירים הרבים שנגבו על ידי עורכי הדין של המוקד מעצירים שהוחזקו במתקן, מהם עולה בבירור תמונה קשה של תנאי כליאה בלתי הולמים, חקירות משפילות ובלתי אנושיות ואף עינויים.

כאמור, סירב בג"ץ לדון בתנאי הכליאה ובשיטות החקירה במתקן במסגרת העתירה

המתקן, והעובדה שאין בו פיקוח חיצוני של ממש (אפילו הצלב האדום מנוע מלהיכנס בשעריו) חושפים את הכלואים לסכנת עינויים. המשפט הבינלאומי מכיר בעצם ההחזקה במעצר במקום סודי כיחס אכזרי ובלתי אנושי בדיוק בשל סכנות אלה. בכל הנוגע למתקן הסודי בישראל, הסכנה גדולה עוד יותר בשל סוג הכלואים המוחזקים בו בדרך כלל: נתינים זרים הנחקרים בחשדות ביטחוניים. אנשים אלו מצויים בסיכון מיוחד משום שהם נתפסים בידי החיילים כ"אחר" וכ"אויב", ומשום שבהיותם מנותקים ממולדתם הם בעמדת חולשה יתרה.⁷⁴

המוקד הצביע על כך כי הפרשנות שנותנת המדינה לחובת היידוע על מקום המעצר היא פרשנות מלאכותית. המסקנה המתבקשת מפרשנות זו היא כי ניתן למעשה להחזיק כל אדם במתקן סודי מבלי למסור לאיש היכן הוא נמצא. הכוח להסתיר את מקום החזקתו של אדם הוא זר לכל משטר דמוקרטי, ומהווה צעד מהותי במדרון החלקלק למשטרים אפלים.⁷⁵

הדיון בעתירה נערך בדצמבר 2004 ובמהלכו הביעו השופטים את מורת רוחם מן העובדה כי בישראל קיים מתקן כליאה סודי. נשיא בית המשפט העליון, אהרון ברק, העיר כי מצטיירת תמונה על פיה במדינה דמוקרטית ישנם בתי מעצר הנמצאים "אי שם" ואיש אינו יודע עליהם וכי הדבר יוצר תחושה קשה שישנם אנשים שמועלמים ולא ידוע היכן הם.

השופט טירקל מתח ביקורת על האופן בו מפרשת המדינה את החוק וטען כי פרשנות זו מייתרת את המילים "מקום מעצרו" המופיעות בחקיקה. הנשיא ברק הצטרף לביקורת זו וטען כי לאדם ישנה זכות לדעת היכן הוא נמצא וכי המספר "1391" לא אומר דבר מבחינה זו.⁷⁶

לבקשת המדינה התקיים חלקו השני של הדיון במעמד צד אחד. במהלך הדיון החסוי הציע בית

⁶⁹ לפירוט נוסף על המתקן הסודי ר' המוקד להגנת הפרט,

דו"ח פעילות לשנת 2002, עמ' 58-59; דו"ח פעילות לשנת 2003, עמ' 30-31.

⁷⁰ בחקיקה הישראלית: חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים) תשנ"ו-1966, סעיף 33 (א); בחקיקה הצבאית: צו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מ' 53) (אזור יהודה והשומרון) (מס' 12220), התשמ"ח-1988, סעיף 3 (א).

⁷¹ החלטה, בג"ץ 9733/03, המוקד להגנת הפרט נ' מדינת ישראל ואח', 1.12.03.

⁷² כתב תשובה מטעם פרקליטות המדינה, בג"ץ 9733/03, המוקד להגנת הפרט נ' מדינת ישראל ואח', 19.5.04.

⁷³ שם.

⁷⁴ עיקרי טיעון מטעם העותרת, בג"ץ 9733/03, המוקד להגנת הפרט נ' מדינת ישראל, 12.12.04.

⁷⁵ שם.

⁷⁶ דבריהם של השופטים תועדו על ידי עורך דין מטעם המוקד שנכח בדיון.

פעמים ביום כלי/מיכל למים עם הארוחות, אך המים לא היו נקיים..."

מדברים שאמרו החוקרים לס"א עולה כי תנאי הכליאה מהווים חלק משיטה שנועדה לשבור את רוחו של העצור: "מתוך דבריי עם החוקר הבנתי שתא זה נקרא "הקבר" וכי אם אני אתחיל לשתף פעולה עם החוקר יעבירו אותי לתא יותר נוח".

חוקריו של ס"א הפעילו אלימות פיזית כנגדו ואף השתמשו בשיטות עינויים שנפסלו על ידי בג"ץ: "החקירה בשלושת הימים הראשונים נערכה באותו חדר, לא נתנו לי לישון הייתי כבול לכסא בתנחות "שבאח". הושיבו אותי על ספסל עץ באורך מטר, בפינת החדר, באופן שאי אפשר להשעין את הגב. במהלך החקירה הרביצו לי... החוקרים היו מניחים את הרגליים שלהם על מבושי... ידי היו כבולות... כל פעם שעניתי תשובה לא נכונה, הרביצו לי. נפלתי לא פעם מהכסא. המכות היו באופן משפיל".

תנאי הכליאה וחשאינותו של המתקן נוצלו על ידי חוקריו של ס"א על מנת לנטוע אימה בליבו: "בכל תקופת מעצרי שם הייתי מבודד מהעולם כולו. לא ראיתי עצורים אחרים חוץ מהחוקרים. החוקר אמר וחזר ואמר כי איש אינו יודע איפה אני נמצא וכי החוקרים חופשיים להשאיר אותי במעצר כמה שהם רוצים... דבריו אלה השפיעו עלי רבות... היו לי המון רגעים שחשתי לגורלי, לא ידעתי אם אצא משם בחיים או לא, או שמא יעוללו לי נזק או נכות."

(תיק 36315)

תגובתן של הרשויות מצביעה על יחסן המזלזל כלפי החשדות החמורים שעלו מן התצהירים: מתגובת המבתי"ן עולה כי נבדקו תלונותיהם של שניים בלבד מתוך עשרת העצירים. בחינת תלונותיהם של שמונה העצירים הנוספים

המקורית והפנה את המוקד למיצוי הליכים אל מול הרשויות הרלוונטיות. בדצמבר 2003 פנה המוקד אל הממונה על בירור תלונות נחקרים בשב"כ (מבתי"ן), באמצעות פרקליטות המדינה, ואל הפרקליטות הצבאית הראשית, בבקשה כי תיפתח חקירה לגבי התלונות העולות מתצהיריהם של עשרה עצורים, שהוחזקו בזמנים שונים במתקן, אשר צורפו לעתירת המוקד.

בין התלונות שהופנו לשב"כ ולצבא היתה גם תלונתו של ס"א שהוחזק במתקן הסודי במשך כחודש. בתצהירו, שצורף לעתירת המוקד כנגד המתקן הסודי, תיאר ס"א את התנאים בהם הוחזק ואת שיטות החקירה שנקטו כלפיו. עדותו תואמת עדויות אחרות שנאספו לגבי המתקן הסודי:

"... כיסו את עיניי ביד שחור ומעל זה משקפיים כהות ומעל שמו שקית מבד... שאלתי את השוטר שאזק אותי לאן מובילים אותי ואמר לי שהוא מנוע מלספר וכי הוא בכלל לא יודע לאן מובילים אותי. הניחו אותי על רצפת הגייפ ושמו מעלי שמיכה... הגענו למקום כלשהו, הכניסו אותי לחדר והסירו את הכיסוי מעל עיניי, היה זה חדר ריק. נכנסו עשרה חיילים במדים צבאיים רגילים. ערכו עליי חיפוש לאחר שהפשיטו אותי כליל מכל בגדי... החיילים היו מסביב עם אלות...

"העבירו אותי לתא כאשר עיניי עצומות... הקירות מחוספסים, צבעם שחור לחלוטין, כך גם הדלת בצבע שחור, יש אור חלש מאד שמאיר בצורה כזאת שנכנס לך לעיניים בין אם אתה שוכב ובין אם אתה יושב באופן שמפריע לראייה... יש בתא פח גדול מפלסטיק שאמור לשמש לכל עשיית צרכים שהיא. סבלתי מאד מהעניין הזה... הריח שהפיץ הפח כל פעם שפתחתי אותו היה בלתי נסבל ונשאר באוויר החדר... בתא אין כלל וכלל חלונות או כל פתח לאוויר צח... אין מים בתוך התא. היו מכניסים לי שלוש

החלה רק לאחר פניית המוקד בדצמבר 2003. לאחר זמן מה הודיע המבתי"ן כי שלושה מהם לא נחקרו על ידי השב"כ וכי החלה בדיקה לגבי תלונותיהם של חמשת הנותרים.⁷⁷ באפריל 2004 הודיע המשנה ליועץ המשפטי לממשלה כי בדיקת המבתי"ן לגבי ארבע תלונות נמשכת וכי המוקד יעודכן בתוצאותיה.⁷⁸ אחת מארבע התלונות הללו היתה זו של ס"א. למרות הבטחה זו ולמרות תזכורות חוזרות ונשנות של המוקד, עדכון לגבי הבדיקות מעולם לא הגיע.

הצבא לא השיב לפניית המוקד במשך כשנה. כאשר הגיעה תגובתה של התובעת הצבאית הראשית, התברר כי הצבא לא חקר ואינו מתכוון לחקור את התלונות. במכתב ששיגרה אל המוקד, הציגה התובעת הצבאית שורה של טענות לגבי כלל התלונות שהופנו אליה, מבלי להתייחס לכל מקרה לגופו. בין היתר טענה התובעת הצבאית כי לא ניתן לחקור את התלונות משום שהן נפרשות על פני למעלה מעשר שנים ועוסקות בעשרות בעלי תפקידים שכיום לא ניתן כלל לזהות.⁷⁹

 בדצמבר 2004, לאחר שהרשויות התמידו בסירובן לחקור את המקרים, הגיש המוקד עתירה לבג"ץ בדרישה כי יורה לרשויות לחקור ולהעמיד לדין, במקרה הצורך, את האחראים לכליאתו וחקירתו של ס"א.⁸⁰ בעתירה הצביע המוקד על כך כי אחד הטעונוים בהם השתמשה המדינה להצדיק את שמירת חשאיותו של "מתקן 1391" היה כי חשאיות זו אינה משמשת לפגיעה בכלואים בו. אולם, כאשר עומדות טענותיה של המדינה למבחן, בדמותן של הטענות הקשות שהעלו ס"א ואחרים לגבי תנאי הכליאה ושיטות החקירה במתקן, היא אינה מבצעת חקירה יסודית ומצפה מן הציבור ומבית המשפט לקבל את דבריה כפשוטם, מבלי להציג כל הוכחה.

בעתירתו הציג המוקד שורה של פסקי דין בינלאומיים הקובעים כי במקרים שבהם יש חשד לעינויים, על המדינה חלה חובת חקירה מיוחדת. עליה לפתוח בחקירה כזו באופן עצמאי, ללא קשר לתלונה מצד הנפגע ולחקור את המקרה בצורה יסודית ויעילה. במקרה של ס"א התנערה המדינה לחלוטין מחובתה לרדת לעומקם של החשדות לעינויים ופטרה עצמה על ידי בדיקה שטחית ומהירה.

בתגובה לעתירה חזרה הפרקליטות על הטענה כי לא נמצא צורך לפתוח בחקירה.⁸¹ זאת, אף על פי שחלק מטענותיו של ס"א כלל לא הוכחו ותוך התעלמות מן העובדה שטענותיו נתמכות בתצהירים רבים אחרים, המעוררים חשד למסכת של עבירות לאורך תקופה ארוכה.

ביוני 2005 דחה בג"ץ את העתירה שהוגשה בשמו של ס"א ועתירה נוספת שהגיש המוקד בדרישה לחקור את טענותיו של עצור אחר שהוחזק במתקן הסודי.⁸² שופטי בג"ץ קבעו, באורח לאקוני, שפעולות הבדיקה שביצעו הרשויות היו סבירות. כך נתנו שופטי בג"ץ ידם לטיוח המתרחש בין כתליו של מתקן סודי שעל עצם קיומו מתחו ביקורת בדיון אחר שערכו כחצי שנה קודם לכן.

77 מכתב מטליה ששון, מנהלת המחלקה לתפקידים מיוחדים בפרקליטות המדינה למוקד להגנת הפרט, 29.1.04.
78 מכתב ממלכיאלי בלאס, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (יעוץ) למוקד להגנת הפרט, 13.4.04.
79 מכתב מאל"מ עינת רון, התובעת הצבאית הראשית למוקד להגנת הפרט, 18.12.04.
80 בני"ץ 11447/04, המוקד להגנת הפרט נ' היועץ המשפטי לממשלה.
81 תגובה מטעם המשיבים בבני"ץ 11447/04, המוקד להגנת הפרט נ' היועץ המשפטי לממשלה, 31.3.05.
82 פסי"ד, בני"ץ 11447/04, המוקד להגנת הפרט נ' היועץ המשפטי לממשלה.

תנאי כליאה

מתקני הכליאה הזמניים של הצבא בגדה המערבית

במאי 2003 הגיש המוקד עתירה בה התבקש בית המשפט להורות לצבא לשפר את תנאי המעצר בחמשת מתקני הכליאה הזמניים שהוא מחזיק בגדה המערבית. המתקנים אמורים לשמש להחזקת עצורים לתקופות קצרות, בטרם יועברו למתקני כליאה קבועים או ישוחררו. בעתירה הוצגו לפני בית המשפט תנאי הכליאה הקשים בהם מוחזקים העצירים: צפיפות, חוסר נגישות לשירותים רפואיים, החזקה ממושכת על אף ייעודם של המתקנים כמתקני כליאה זמניים, תנאים סניטאריים מחפירים, איכות מזון ירודה, אלימות מצד החיילים ועוד.⁸³

זמן קצר לאחר הגשת העתירה, ובעקבות המלצת בג"ץ בעתירה אחרת שהגיש המוקד,⁸⁴ הוקמה ועדה מייעצת לרמטכ"ל שתפקידה לבחון את התנאים במתקני המעצר הזמניים ולהמליץ על שינויים. בעקבות הקמת הוועדה, הודיע בית המשפט כי יעקוב אחר עבודתה ואחר יישום המלצותיה.

בד בבד עם עבודת הוועדה, המשיך המוקד לעקוב אחר תנאי הכליאה במתקנים ולהגיש תצהירים ותלונות הן לבית המשפט והן לוועדה המייעצת. מעקב המוקד העלה כי אם חלו שינויים בעקבות עבודת הוועדה, הם היו מזעריים ובלתי מספקים וכי במהלך 2004 הוסיפו התנאים בהם הוחזקו עצירים במתקני הכליאה הזמניים להיות מחפירים:

- המזון הניתן לעצירים במתקנים מועט ואיכותו גרועה. בינואר 2004 היה מחסור בלחם בארבעה מחמשת המתקנים.

- בחורף סובלים העצירים מן הקור. חלק מהמבנים במתקנים דולפים והמזרנים

והשמיכות שמצויים בהם נרטבים. רבים מהעצירים החדשים אינם מקבלים די שמיכות והוותיקים נאלצים לחלוק עימם את שמיכותיהם. רבים מן העצירים מגיעים למתקני הכליאה לאחר שנעצרו מבתיהם ולגופם בגדים דקים. במתקנים אין הספקת בגדים סדירה והבגדים שכן מגיעים אל העצירים - אין די בהם.

- גם תנאי התברואה לוקים בחסר. העצירים אינם מקבלים חומרי ניקוי, כביסה וסבון בכמות מספקת. במתקנים בהם החיילים לא מאפשרים גישה חופשית לשירותים, נאלצים העצירים לעשות את צרכיהם במיכלים. המיכלים, על תכולתם, נשארים בתוך החדרים הצפופים.

- אף כי בעתירה התריע המוקד על כך שאין במתקני המעצר שירותים רפואיים הולמים, המצב לא שופר והעצירים הוסיפו להתלונן על כך שגם במקרים דחופים וחמורים קשה מאד להגיע לרופא.

- העצירים מנותקים לגמרי מן העולם החיצון. שעוניהם נלקחים מהם עם מעצרו. אין להם עיתונים, טלוויזיה או רדיו. הצבא אינו מאפשר ביקורי משפחות או משלוח מכתבים וקבלתם.

- לקראת נובמבר 2004 גברו תלונות העצורים על החזקתם זמן ממושך במתקנים שאמורים להיות זמניים בלבד, ובנוסף גברו התלונות על צפיפות. זאת על אף המלצות הוועדה לשיפורים בשני תחומים אלה.

אף כי בית המשפט הגביל עצמו למעקב אחר עבודת הוועדה ואחר יישום המלצותיה, לא

ניתנה למוקד הזדמנות לבחון את ממצאי הוועדה ולבדוק אם הם תואמים את התמונה המצטיירת מתצהירי העצורים, או אם המלצותיה מיושמות. על אף בקשות חוזרות ונשנות, סירבה פרקליטות המדינה להעביר את דו"חות הוועדה למוקד. על פרטים מסוימים משני הדו"חות הראשונים של הוועדה, שהוגשו ביולי 2003 ובינואר 2004, ניתן היה ללמוד רק מהתייחסותה של פרקליטות המדינה אליהם, כפי שהופיעה בתגובותיה במסגרת העתירה. מהתייחסות זו עולה כי ממצאים רבים של הוועדה מאשרים את תלוונת העצורים כפי שהובאו בפני המוקד, אך מעט נעשה לשיפור המצב.

בפברואר 2004 התחייבה פרקליטות המדינה להעביר למוקד את הדו"ח השלישי של הוועדה. עוד הוסכם כי אם המוקד יסבור שדו"ח הוועדה יצביע על צורך לערוך שיפורים נוספים בנוגע לתנאי הכליאה במתקנים, ייקבע דיון בבית המשפט. נכון לאפריל 2005, טרם הוגש דו"ח הוועדה השלישי.

בנובמבר 2004 פנתה פרקליטת המוקד ישירות לוועדה המייעצת לרמטכ"ל בעניין מתקני המעצר החטיבתיים. במכתבה מסרה פרטים שעלו מתצהירו של א"ע, עזיר מינהלי שהוחזק במשך כחודש במתקן המעצר הזמני בנימין. להלן תיאור הדברים:

כאשר הגיע א"ע למתקן בסוף אוקטובר 2004, קיבל רק שמיכה אחת. באוהלים היה קר מאד והעצירים הוותיקים חלקו עמו את שמיכותיהם. כאשר נעצר, היו לגופו רק חולצה וסריג דק. מפאת הקור העז ביקש לקבל בגדים חמים, אך בקשותיו לא נענו. א"ע נכלא עם עוד עשרים וארבעה עצירים באוהל שבו רק עשרים מזרנים. גם את כלי האוכל נאלצו העצירים לחלוק. לכל חמישה מהם סופקו רק שלושה מגשי אוכל. פתחו של ביתן השירותים במתקן היה מכוסה בשמיכה, ותו לא. יום לפני ביקורו של הצלב האדום במקום, הותקנה בו דלת. מושבי

השירותים בביתן היו פתוחים, סמוכים זה לזה וביניהם הפרידו רק מחיצות חלקיות ודקות. בין מושבי השירותים למקלחות אין כל הפרדה. רק לעיתים רחוקות זורמים במקלחות מים חמים. הקור העז גרם לא"ע כאב מתמשך ברגלו, שנפגעה בעבר בתאונת דרכים. הרופא שראה אותו שוחח עמו, אך לא בדק את רגלו ולא טיפל בו. בעקבות התנאים הקשים וביודעו כי עקב היותו עזיר מינהלי הוא זכאי לתנאים משופרים, פתח א"ע בשביתת רעב. כאשר נציג העצורים דיווח לסמל המתקן כי א"ע חדל לאכול, אמר הסמל: "זה לא מעניין אותי". יומיים לאחר מכן הועבר א"ע למתקן הכליאה הצבאי קציעות.

מתוך תצהירו של ח"ג, שהיה כלוא במתקן הכליאה סאלם מ-5.7.04 עד 11.8.04: "המצב בכלא... הוא קטסטרופה. היחס לכלואים הוא כמו לבהמות: הקצין פונה בצעקות והיו גם מקרים של סטירות לחי... הכלואים מאמינים וחושדים שחלק מהמוזן המיועד לנו לא מגיע אלינו. למשל - גבינה. הוא הדין בדבר מגבות ובגדים תחתונים שהצלב [האדום] הביא. במו עיני ראיתי חיילים פותחים חבילות של הצלב האדום, מוציאים מהן מגבות, הולכים עמן למקלחת וחוזרים עמן לחדריהם. "..." אנו מקבלים בבוקר שעה לשירותים, מקלחת, כביסה, שטיפת כלים וכי' ואנחנו כ-50 איש. יש שני תאי שירותים ושני תאי מקלחות. זו זמנית מרשים לצאת מהתא ל-3 עצורים..." "יש מחסור ממשי במזון - אנחנו חשים ברעב כל העת. המזון הניתן לנו בבוקר - קופסא של גבינה לבנה לשבעה איש וכן מעט

83 בני"ץ 3985/03, בדאוי ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון ואח'.
84 בני"ץ 3278/02, המוקד להגנת הפרט ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור הגדה המערבית.

לחם. מספקים לנו לחם פעם ביומיים. 5 עד 6 ככרות לחם. כלומר, ככר לחם לארוחה ל-7 איש... במהלך כליאתי אף פעם לא הייתי רעב כמו בסאלם. להערכתי הורדתי 10 ק"ג... קציעות ועופר הם בתי כלא קשים. הייתי כלא בעופר זמן מה והועברתי לקציעות לפני שלושה ימים. אבל התנאים בבתי כלא אלה לא ניתנים כלל להשוואה לתנאים בסאלם שהם בלתי אנושיים בתכלית." (תצהיר שנגבה במסגרת בג"ץ 3985/03, **בדאוי ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית ואח'.**)

תנאי הכליאה במתקן עופר

במרץ 2003 הגיש המוקד בקשה על פי פקודת בזיון בית המשפט, לאחר שהצבא לא עמד בהנחיות שנתן בג"ץ במסגרת עתירת המוקד לגבי תנאי הכליאה בכלא הצבאי עופר. במסגרת העתירה קבע בג"ץ, בין היתר, כי על הצבא לספק לכלואים ספרים, משחקים ועיתונים, זאת מבלי להסתמך על תרומות מגורמים חיצוניים.⁸⁵

בתגובותיו לבקשה שהוגשה במרץ 2003 ולפניות נוספות של המוקד לאחר מכן, הודיע הצבא כי החל מאפריל 2003 יספק לכלואים עיתונים, על פי מפתח של עיתון אחד לעשרים כלואים, מבלי לכלול עיתונים אשר מסופקים על ידי גורמים חיצוניים. הצבא נקב בשמותיהם של שמונה כתבי עת בערבית, עברית ואנגלית שאושרו להכנסה אל תוך הכלא. בנוסף, הודיע הצבא כי יאפשר הכנסת ספרים לכלא, למעט ספרים העוסקים בכימיה ובפיזיקה וכי משחקים כבר מסופקים לכלואים.

במהלך 2004 עקב המוקד אחר האופן בו ממלא הצבא אחר הנחיות בג"ץ ואחר התחייבויותיו שלו. במהלך השנה אמנם השתפרה חלוקת העיתונים לכלואים, אולם הצבא עדיין אינו עומד בהתחייבותו ומספק עיתון אחד לכל שלושים כלואים ולא לכל עשרים. בנוסף, מספק הצבא רק שניים משמונת העיתונים

שבשמים נקב וגם אלה, רק בשפה העברית. בפועל אמנם מקבלים הכלואים כמות גדולה יותר של עיתונים, בהם גם עיתון בערבית, אולם זאת רק משום שתורמים חיצוניים משלימים את אספקת העיתונים. כאמור, על פי הוראות בית המשפט ועל פי התחייבות הצבא, הוא זה שאמור לספק את העיתונים בכמות הדרושה ומבלי להסתמך על תרומות חיצוניות.

לכלואים אכן סופקו משחקים, כפי שטוען הצבא, אולם משחקים אלה סופקו אך ורק על ידי הצלב האדום ולא על ידי רשויות הכלא. בנוסף לכך, הצבא אינו דואג להחלפת משחקים שהתבלו או נשחקו ואינו דואג אף לספק תנאים שיסייעו לכלואים לשמור על תקינותם.

אף כי הצבא מודה כי הוא מחויב לספק ספרים, הוא נמנע מלעשות כן. כל הספרים המגיעים לכלא עופר מובאים על ידי בני משפחותיהם של הכלואים ועל ידי תורמים חיצוניים כגון עיריית אל-בירה והצלב האדום. הצבא אינו עומד אפילו בהתחייבות שנטל על עצמו לאפשר הכנסת ספרים מגורמים חיצוניים, למעט אלה העוסקים בכימיה ובפיזיקה. ביולי 2004 הוחזרו 250 מתוך 500 ספרים וחבורות ששלח המוקד לאסירי כלא עופר, אף לא אחד מהם עסק בכימיה או בפיזיקה. הפרסומים שהוחזרו הוגדרו כ"חומר הסתה" וכללו ספרים העוסקים בחברה ובפוליטיקה הישראלית וכן כל דו"חות בצלם ודו"חות משותפים של המוקד להגנת הפרט ובצלם, העוסקים בהפרת זכויות האדם של פלסטינים בשטחים. רק במרץ 2005, לאחר דין ודברים ישיר עם מפקד הכלא, הצליח המוקד להעביר לכלואים את הדו"חות והספרים שהוחזרו קודם לכן.

בנוסף למעקב זה התריע המוקד בפני הצבא גם על תנאי תברואה לקויים ועל העובדה כי בשבעת החודשים האחרונים של 2004, לכל הפחות, חרג מספר הכלואים בעופר מן התקן באופן משמעותי.

טענות המוקד בנוגע לאספקת ספרים, עיתונים ומשחקים, תנאי התברואה וחריגת מצבת הכלואים מן התקן אוששו, בחלקו, על ידי הוועדה המייעצת לרמטכ"ל לעניין מתקן עופר. ועדה זו הוקמה בעקבות המלצת בג"ץ באותה עתירה בה פירט את חובות הצבא כלפי הכלואים בעופר.⁸⁶ מעבר לממצאים שהוזכרו, הוסיפה הוועדה ומתחה ביקורת על ההגבלות החמורות שמטיל השב"כ על ביקורי

משפחות בכלא ועל העובדה כי רשויות הכלא אינן מאפשרות כל מגע פיסי בין האסירים לבין בני משפחותיהם המבקרים אצלם, כולל ילדים קטנים. הוועדה המליצה גם על שיפורים נרחבים בתחום הרפואה והתברואה.⁸⁷ בפגישה שנערכה בין מפקד הכלא לבין עורכת דין מטעם המוקד, הבטיח המפקד להביא לשיפור בתחומי הרפואה והתברואה. המוקד עוקב אחר התחייבויות אלה.

איתור עצירים

המשפט הבינלאומי קובע שורה של זכויות השמורות לעצירים ואסירים, בהן תנאי מעצר הולמים, ייצוג משפטי והליך הוגן. תנאי להגנה על זכויותיו של עציר הוא כי ייוודעו דבר מעצרו ומקום הימצאו. כך יוכלו קרוביו, פרקליטו או ארגונים העוסקים בהגנה על עצירים להושיט לו את העזרה הדרושה. גם החקיקה הצבאית קובעת כי על הצבא למסור הודעה בדבר מעצרו של אדם ומקום הימצאו "ללא שיהוי".⁸⁸ אולם בפועל אין הצבא מודיע למשפחות העצורים הפלסטינים דבר.

על פי נהלי הצבא, את המידע בדבר מקום החזקתם של עצירים ואסירים מספק למוקד מרכז השליטה (משל"ט כליאה) שבמפקדת קצין משטרה צבאית ראשי, המרכז נתונים לגבי מקום החזקתם של עצירים מכל הרשויות המחזיקות בהם: הצבא, שירות בתי הסוהר והמשטרה.

בהתחשב בעובדה זו ובהיעדר כל גורם רשמי אליו יכולים קרוביו של אדם שנעצר לפנות, אחד השירותים החשובים אותו מספק המוקד הוא איתור עצירים.

אף כי בדרך כלל מספק משל"ט הכליאה מידע אמין לגבי מקום הימצאו של אדם כלשהו, יש מקרים בהם הוא אינו מצליח לאתרו וכך עוברים ימים רבים מבלי שנודע למשפחות היכן מוחזקים יקיריהן ונמנע מהן להושיט להם את העזרה הנדרשת. במקרים אלה פונה המוקד לעתים ישירות לגורמים בשטח.

ב-20 ביוני 2004 פנה מ"ב למוקד בבקשה לסיוע באיתורו מחדש של בנו, הבן, א"ב,

⁸⁵ בג"ץ 3278/02, המוקד להגנת הפרט ואח' נ' מפקד כוחות

צה"ל באזור הגדה המערבית.

⁸⁶ ש.ם.

⁸⁷ ועדה מייעצת לרמטכ"ל למתקן עופר, דו"ח תקופתי, 29.07.2004.

⁸⁸ צו בדבר הוראות ביטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378) התש"ל-1970, סעיף 78, תיקון 53.

⁸⁹ ר' המוקד להגנת הפרט, דו"ח פעילות לשנת 2003, עמ' 38-39; דו"ח פעילות לשנת 2002, עמ' 55-59; דו"ח פעילות ינואר-יוני 2002, עמ' 16-6.

במהלך 2004 התקבלו במוקד 4,834 פניות חדשות לאיתור עצירים. בהשוואה לשנים קודמות, חל שיפור ניכר בתפקוד המערכת הצבאית האמונה על רישום ומעקב אחרי עצירים ואסירים. בשנה זו לא נדרשה התערבותו של בית המשפט באיתורם של עצירים, זאת לאחר שבשנתיים שקדמו לכך הגיש המוקד 43 עתירות הביאס קורפוס (33 בשנת 2003 ו-10 בשנת 2002).⁸⁹

ס"ע נעצר ב-4 במרץ 2004. כעבור שלושה ימים פנתה משפחתו אל המוקד וביקשה לאתרו. בירורי המוקד העלו כי ס"ע נמצא במתקן הכליאה הזמני בנימין. כעבור כחודש נודע למוקד כי ס"ע אינו נמצא עוד במתקן זה ומשכך, פנה למשלי"ט הכליאה על מנת לאתרו. המשלי"ט מסר כי ס"ע שוחרר ב-2 באפריל 2004. בירור עם המשפחה העלה כי ס"ע לא שב לביתו וכי להם נמסר כי הוא כלוא במקום כלשהו בנגב, אך לא נאמר להם במדויק היכן. פנייה חוזרת של המוקד למשלי"ט הכליאה העלתה כי ס"ע הועבר לכלא קציעות. (איתור 31309)

נעצר חודשיים קודם לכן והמוקד בירר אז ומצא כי הוחזק בתחנת המשטרה במגרש הרוסים בירושלים. בעקבות פניית האב פנה המוקד למשלי"ט כליאה ונמסר כי א"ב שוחרר ב-17 במאי מבית הכלא אהלי קידר. המוקד העביר את המידע להוריו של א"ב אשר מסרו כי בנם לא שוחרר ולמיטב ידיעתם הוחזק כל העת במגרש הרוסים. פנייה ישירה למגרש הרוסים העלתה כי א"ב הועבר לכלא אהלי קידר ב-20 ביוני. המוקד וידא כי הדבר נכון ישירות מול כלא אהלי קידר והעביר את המידע למשפחה. (איתור 32209)